

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE ERKEK TOPLUMSAL CİNSİYET ROLÜ STRESİNİN YORDANMASI

Öznur BAYAR¹
Özlem HASKAN AVCI²
Muharrem KOÇ³

ÖZ

Bu çalışmanın amacı, erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü stresinin yordayıcılarının regresyon modeli ile test edilmesidir. Araştırmanın çalışma grubunu Türkiye'nin çeşitli üniversitelerinde lisans (%94,1) ve lisansüstü (%5,9) düzeyde öğrenimlerini sürdürmekte olan ve yaş ortalaması 22,74 olan (Ss=3,99) 235 erkek öğrenci oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak "Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği", "Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği", "Kadına İlişkin Namus Anlayışı Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkiler Pearson Korelasyon Katsayısı kullanılarak incelenmiştir. Ardından regresyon varsayımını sağlayan değişkenlerin yordayıcılığı çoklu hiyerarşik regresyon analizi kullanılarak test edilmiştir. Elde edilen bulgulara göre kadınlardan aşağı kalmak ve sert görünmeye yönelik tehdit değişkenleri erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile anlamlı ilişki kurmaktadır. Aynı zamanda söz konusu değişkenler erkek toplumsal cinsiyet rolü stresini anlamlı olarak yordamaktadır. Kadına ilişkin namus anlayışı ise erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile anlamlı ilişki kurmamaktadır. Ayrıca sert görünmeye yönelik tehdit değişkeninin, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin kadınlardan aşağı kalmak tarafından yordanmasında aracılık rolü oynadığı görülmüştür. Bu aracılık rolünün anlamlılığının test edilmesi için Sobel testi kullanılmış ve aracılığın anlamlılığı doğrulanmıştır (Sobel $z=4.39$, $p<.001$). Elde edilen bulgular alanyazına göre tartışılmış ve bu doğrultuda çeşitli öneriler sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Toplumsal Cinsiyet, Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü, Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi, Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit, Kadına İlişkin "Namus" Anlayışı

PREDICTION OF MASCULINE GENDER ROLE STRESS ON COLLEGE STUDENTS

ABSTRACT

The purpose of this study was to test male university students' gender role stress predictors with regression model. The study group consisted of 235 male students with a mean age of 22.74 ($p=3.99$) and studies various universities in Turkey. "Male Gender

¹ Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.
oznur.bayar@hacettepe.edu.tr

² Dr. Öğr. Üy. Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.
ozlemhaskan@gmail.com

³ Arş. Gör., Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı.
muhammed.koc@hacettepe.edu.tr

Araştırma, Gönderim Tarihi:18.01.2018 Kabul Tarihi:02.10.2018

Role Stress Scale (MGRSS)", "Perceived Threat to Manhood Scale", "Attitude Scale for the Women-Related Conception of 'Honor" and "Personal Information Form" were used as data collection tools. Relations between variables were examined using the Pearson correlation coefficient. The predictability of the variables that provided the regression hypothesis was then tested using multiple hierarchical regression analysis. According to the findings, subordination to women and threat to tough image seem to be related to MGRS. At the same time, these variables significantly predict the MGRS. The sense of woman-related honor doesn't have a meaningful relation with the MGRS. It has also been observed that the threat to tough image has a mediator role in predicting MGRS by subordination to women. The Sobel test was used to test the significance of this mediation, and the significance of the mediation was verified (Sobel $z=4.39$, $p <.001$). The findings were discussed according to the literature and various suggestions were presented.

Keywords: Gender, Male Gender Role, Masculine Gender Role Stress, Percieved Threat to Manhood, Women-Related Conception of 'Honor'

Giriş

Her toplumda kadın ve erkeğe çeşitli rol ve sorumluluklar yüklenmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, kadınlık ve erkekliğin sosyal ortamlarda ifade edilişi anlamına gelmektedir (Dökmen, 2009). Toplumsal cinsiyet rollerinde erkeklik ele alındığında, ulaşılmaması gereken bir erkeklik olarak tanımlanan "hegemonik erkeklik" kavramı ile karşılaşılmaktadır. Hegemonik erkeklik farklı coğrafya, kültür ve tarihlerde çeşitlilik göstererek, erkekler ve kadınlar arasındaki eril ilişkileri meşrulaştıran, ideal erkekliği üreten, diğer erkeklikleri az ya da çok etkileyebilen bir erkek olma biçimidir (Connell, 1998). Özbay'a (2013) göre, birden fazla erkekliğin olması eşit değil, hiyerarşik bir cinsiyet mimarisi yaratmaktadır. İçlerinden en az bir tanesi erkek öznelerine doğru, mantıklı, sağlıklı, normal, faydalı, makbul olanmışçasına (ve o doğrultuda tekmişçesine, zaten olması gerekenmişçesine) aktarılmakta; norm teşkil edermişçesine övülmekte ve erkek özneler de bu tip bir erkekliği benimsemenin, hayata geçirmenin, ona benzemenin ya da mümkün mertebe ona yaklaşmanın menfaatlerine olacağına inanmakta, kültürel dolayım ile inanmaya çağrılmakta ve ikna edilmektedirler.

Temel hegemonik erkeklik özellikleri; güç, hâkimiyet, otorite, duygusallıktan uzaklık, heteroseksüellik, homofobik olma, yarışmacılık, iş-güç sahipliği, cinsel olarak aktif olmak, cinsiyetçilik ve ırkçılık/milliyetçiliktir (Connell, 1998; Sancar, 2016). Howson'a göre (2006) hegemonik erkeklik "ideal" erkeklik olarak tanımlanmaktadır. Bazı araştırmacılar ise (Nagel, 2000) hegemonik erkekliğin, ideal erkeklikten fazlası olduğunu ifade etmektedir. Geleneksel/hegemonik erkekliğe ulaşmak için üç belirgin ilke bulunmaktadır: erkeklerin diğerlerinden saygı görmesi gerektiğine dair inanç, bir başka ifade ile statü; erkeklerin saldırgan olması gerektiğine dair inanç, bir başka ifade ile sertlik; stereotipik olarak kadınsı görülen herhangi bir şeye yakın olmamak, bir başka ifade ile anti-feminenlik (Thompson ve Pleck, 1986). Kısaca, toplumda var olan, diğer erkeklerin ulaşması ve ona göre şekillenmesi beklenen bir erkeklik biçimi bulunmaktadır (Demren, 2003).

Türkiye'de de ideal bir erkeklik anlayışının olduğunu söylemek mümkündür. Kimi yazarlara göre, erkeğin ideal erkek normlarına ulaşması, tek başına yeterli

olmamaktadır. Oktan'a göre (2008) erkeklik sürekli pekiştirilmesi ve her gün yeniden inşa edilmesi gereken bir kavramdır; aksi halde erkeği bekleyen, erkekliğini kaybetme tehlikesiyle karşı karşıya kalmanın yaratacağı gerilimdir. Bir başka ifade ile erkeğin normların dışına çıkması onu toplumla karşı karşıya getirmektedir. Bu açıdan düşünüldüğünde, "erkekliğin" her gün test edilen bir baskı mekanizmasına dönüştüğü söylenebilir. Araştırmacılara göre toplumun, o cinsiyetle ilgili ideale ulaşmada yaşanan zorluk ve toplumsal cinsiyet rolüne uyma konusunda hissedilen baskı "toplumsal cinsiyet rolü stresi" kavramı ile açıklanabilmektedir (Eisler ve Skidmore, 1987). Toplumsal cinsiyet rolü stresi, literatürde erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ve kadın toplumsal cinsiyet rolü stresi olarak iki ayrı biçimde ele alınmaktadır.

Eisler ve Skidmore'a (1987) göre "erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi" geleneksel erkeksi davranış standartlarının ihlal edildiği veya bu normlara uyulamadığı zamanlarda erkeklerin yaşadıkları stres olarak tanımlanmaktadır. Yapılan çalışmalara göre yüksek seviyedeki erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi, şiddet ve kaygının yanı sıra içki, sigara kullanımı, aşırı egzersiz, diyet gibi bedensel olarak zarar verici davranışlar (Eisler, Skidmore ve Ward, 1988; McDermott, Tull, Soenke, Jakupcak ve Gratz, 2010) ile yakından ilişkilidir. Yüksek toplumsal cinsiyet rolü stresi yaşayanların duygularını ifade etme ve kişiler arası stres verici durumlarda yardım isteme ihtimalleri de daha düşük olmaktadır (Sauer, 1992). Aynı zamanda yüksek toplumsal cinsiyet rolü stresi olan erkeklerde suçluluğun dışsallaştırılması (Efthim, Kenney ve Mahalik, 2001), kadın partnere karşı olumsuz davranışlar/şiddet sergilenmesi (Franchina, Eisler ve Moore, 2001; Türkoğlu, 2013) gibi davranışlar da görülebilmektedir. Dolayısıyla erkek toplumsal cinsiyet rolü ile ilgili baskıların, toplumsal ve bireysel sonuçları bakımından hem erkeklere hem de kadınlara zarar verebildiği söylenebilir.

Kimi araştırmacılara göre erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi, erkek kimliğine yönelik bir tehdit hissedildiğinde ortaya çıkmaktadır (Copenhaver, Lash ve Eisler, 2000). Erkekler için stres verici konular incelendiğinde, fiziksel olarak iyi görünmemek, duygularını açığa vurmamak, kadınlardan aşağı kalmak, iş ve cinsel hayattaki performansın düşük kalması konularının ön plana çıktığı söylenebilir (Eisler ve Skidmore, 1987). Connell'e göre (1989) günümüzde dünyanın her yerinde erkeklerin kadınlardan üstün olması ve kadınları tahakküm altında tutması gerektiği anlayışı mevcuttur. Erkekliğin sertlik, dayanıklılık, fiziksel yeterlilik ve üstünlük ile açıklanıyor olması da (MacMullan, 2001) buna bir örnektir. Türkiye'de de erkeklerden beklenti oldukça fazladır ve bu beklentiler temelde erkeği ezmektedir (Zeybekoğlu, 2010; Atay, 2017). Yapılan çalışmalar da erkeklerin ortaöğretim düzeyinde dahi kadınlardan aşağı kalmama konusunda çabalamak zorunluluğu hissettiğini göstermektedir (Erdol ve Gözütok, 2017). Dolayısıyla erkeğe yönelik algılanan tehdit ile toplumsal cinsiyet rolü stresi arasında bir ilişkinin olup olmadığı merak konusudur.

Türkiye'de erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi kültüre özgü birtakım konulardan etkilenmektedir. Batı literatüründe rastlanamayacak bir kavram olarak "namus", Türkiye'de erkekleri sarmalayan ve baskı altına alan bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Namus cinayetleri, temelde erkeğin kadın üzerindeki iktidarına dayanan bir anlayışın ürünü olarak görünmektedir. Bu iktidar algısı "namus korunmadığında" iktidarın sorgulanmasına yol açabilmekte ve bu konu erkek için stres unsuruna dönüşebilmektedir. Bu çalışmada, kadına yönelik namus anlayışının erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile ilişkili olup olmadığı merak edilmektedir. Literatür

incelendiğinde, kadına yönelik namus anlayışının “geleneksel”, “eşitlikçi” veya “evlilik öncesi namus/cinsellik” şeklinde sınıflandığı (Gürsoy ve Arslan, 2011) görülmüştür. Dolayısıyla, geleneksel veya eşitlikçi tutumlara sahip erkeklerin ne düzeyde toplumsal cinsiyet rolü stresi yaşadıkları da bir merak konusudur.

Kadın ve erkeğe geleneksel kalıplarla bakan bireylerin mi yoksa eşitlikçi bakan bireylerin mi cinsiyet rolü stresinin yüksek olduğu henüz aydınlatılmamıştır denebilir. Toplumsal cinsiyet rolü stresinin, toplumun belirlediği cinsiyet rollerini benimseyen bireylerde mi, yoksa benimsemeyen bireylerde mi yüksek olduğu merak konusudur. Örneğin, geleneksel rolleri benimsemiş erkekler, bu rollerin gereğine inandıkları için, hakkıyla yerine getirme konusunda da, başarısız olduklarında da stres (Eisler ve Skidmore, 1987) yaşayabilirler. Öte yandan geleneksel rolleri benimseyen erkekler, bu rollerin zaten olması gerektiğine inandıkları için baskı unsuru olarak görmeyebilir ve stres yaşamayabilirler. Aynı durum geleneksel rolleri benimsemeyen, reddeden erkekler için de geçerlidir. Eşitlikçi rolleri benimseyen erkekler, geleneksel rolleri yerine getirmedikleri için toplumun baskısı ile karşılaşabilirler. Öte yandan rolleri benimsemedikleri ve beklentileri karşılamak için çabalamadıklarından, bu konuda stres yaşamıyor olabilirler. Bu konuyu açıklığa kavuşturan bir araştırmaya rastlanmadığından, geleneksel veya eşitlikçi tutuma sahip erkeklerin toplumsal cinsiyet rolü stresi düzeyleri araştırılmak istenmiştir.

Her erkeğin aynı düzeyde erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi yaşamadığı belirtilmektedir (Eisler ve Skidmore, 1987). Dolayısıyla, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresini şekillendiren ne gibi etmenler olduğu aydınlatılmalıdır. Bu sebeple, bu çalışmada yukarıda sözü edilen değişkenlerin erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin yordayıcıları olup olmadığı araştırılmak istenmiştir.

Bu doğrultuda bu araştırmada aşağıdaki sorulara yanıt aranmaktadır:

1. Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi puanları ile erkeklığe yönelik algılanan tehdit puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
2. Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile kadına ilişkin namus anlayışı puanları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki var mıdır?
3. Bu araştırmada ele alınan değişkenlerden hangileri erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin anlamlı yordayıcılarıdır?
4. Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin anlamlı yordayıcılarından herhangi biri aracı değişken olma özelliği göstermekte midir?

Yöntem

Erkek toplumsal cinsiyet stresi ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri ve onu yordayan değişkenleri incelemek amacıyla yürütülen bu çalışma niceldir. Betimsel modelde bir araştırmadır. Bu bölümde çalışma grubu, veri toplama araçları, işlem yolu ile verilerin analizi kısımları tanıtılmıştır.

Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2016-2017 eğitim öğretim yılında Türkiye'nin farklı üniversitelerinde (En sık Hacettepe, Pamukkale, Çukurova, Gazi, İstanbul Kültür, Ankara, İnönü, Muğla Sıtkı Koçman olmak üzere) çeşitli fakülte ve bölümlerinde (Eğitim Fakültesi, Mühendislik Fakültesi, İdari ve İktisadi Bilimler

Fakültesi ve Tıp Fakültesi başta olmak üzere) öğrenim görmekte olan 235 öğrenci oluşturmaktadır. Katılımcıların tamamı (n=235; %100) erkektir. Araştırmaya dâhil edilen katılımcıların yaş ortalaması 22,74 (S=3,99) olarak hesaplanmıştır. Katılımcıların % 12,8'i (n= 30) birinci sınıfta; % 17,9'u (n= 42) ikinci sınıfta; % 23,8'i (n= 56) üçüncü sınıfta; % 34,1'i (n= 80) dördüncü sınıfta; % 5,5'i (n= 13) beşinci ve daha üst sınıfta ve % 5,9'u (n= 14) da lisansüstü düzeyde öğrenimlerini sürdürmektedirler.

Veri Toplama Araçları

Bu kısımda, erkek toplumsal cinsiyet stresi ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkileri ve onu yordayan değişkenleri incelemek amacıyla kullanılan ölçme araçları tanıtılmıştır. Kullanılan ölçme araçları, Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (Bayar, Haskan Avcı ve Koç, 2017), Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği (Türkoğlu, 2013), Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı Tutum Ölçeği (Gürsoy ve Arslan, 2011) ve demografik bilgileri edinmek amacıyla araştırmacılar tarafından geliştirilen Kişisel Bilgi Formu'dur.

Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (ETCRSÖ): Bayar, Haskan-Avcı ve Koç tarafından (2018) geliştirilen ölçeğin amacı erkek üniversite öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolü stresinin ölçülmesidir. Erkek öğrencilerde toplumsal cinsiyet rollerinin gereğini yerine getirme konusunda algılanan baskının ölçülmesini hedefleyen ölçeğin alt ölçekleri olmayıp toplam puana göre değerlendirilmektedir. Ölçeğin yapı geçerliği çalışmaları 27 maddeden oluşan 7 faktörlü bir yapısı olduğunu göstermektedir. Saptanan 7 boyut toplam varyansın %60.11'ini açıklamaktadır. Doğrulayıcı Faktör Analizi sonuçları da 7 faktörlü yapının doğrulandığına işaret etmektedir ($\chi^2/df= 2.03$, RMSEA= .06, SRMR= .06, GFI= .83, AGFI= .79, CFI= .95 ve NNFI= .94). ETCRSÖ'nün Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği (EYATÖ) ile olan benzer ölçekler geçerliğine de bakılmıştır. ETCRSÖ'nün, EYATÖ'nün alt ölçekleri olan Kadınlardan Aşağı Kalmak (KAK) ile ETCRSÖ arasında .60; Sert Görünmeye Yönelik Tehdit (SGYT) ile ETCRSÖ arasında ise .67 düzeyinde anlamlı ilişki saptanmıştır. ETCRSÖ'nün güvenilirlik sonuçlarına bakıldığında, Cronbach Alpha iç tutarlık katsayısının .90 ile istenilen düzeyde olduğu görülmektedir. Buna ek olarak gerçekleştirilen test tekrar test çalışmasında korelasyon katsayısı .91 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa iç tutarlık katsayısı .92 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla ölçeğin kullanılması için gerekli güvenilirlik sağlanmıştır.

Erkekliğe Yönelik Algılanan Tehdit Ölçeği: Türkoğlu (2013) tarafından geliştirilen ölçek 5 boyut ve 45 maddeden oluşmaktadır. Ölçeğin yapı geçerliği için faktör analizi kullanılmıştır. Ölçek, kadınlardan aşağı kalmak (Faktör 1, Özdeğer= 12.77, Açıklanan varyans = 28.37, Cronbach α = .92), koruyucu role yönelik tehdit (Faktör 2, Özdeğer= 4.78, Açıklanan varyans= 10.62, Cronbach α = .92), karar mercii otoritesine karşı tehdit (Faktör 3, Özdeğer= 2.40, Açıklanan varyans= 5.33, Cronbach α = .84), aile reisi statüsüne tehdit (Faktör 4, Özdeğer= 2.07, Açıklanan varyans= 4.61, Cronbach α = .79) ve sert görünmeye yönelik tehdit (Faktör 5, Özdeğer= 1.88, Açıklanan varyans= 4.170, Cronbach α = .80) şeklinde adlandırılan 5 alt ölçekten oluşmaktadır. Bu çalışmada Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları kadınlardan aşağı kalma boyutu için .91; karar mercii otoritesine tehdit boyutu için .87 ve sert görünmeye yönelik tehdit boyutu için .79 olarak hesaplanmıştır. Bu çalışmada, erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi kavramı ile kavramsal olarak ilişkili olduğu görülen “Kadınlardan

Aşağı Kalmak”, “Karar Mercii Otoritesine Karşı Tehdit” ve “Sert Görünmeye Yönelik Tehdit” alt ölçekleri tercih edilerek toplam 28 madde kullanılmıştır. Erkekliğe yönelik algılanan tehdit ölçeği ile erkek öğrencilerin kendilerine yönelik algıladıkları tehdidin ölçülmesi amaçlanmıştır.

Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı Tutum Ölçeği (KİNATÖ): Gürsoy ve Arslan (2011) tarafından geliştirilen, 18-24 yaş arasındaki genç bireylerin kadına ilişkin namus ile ilgili tutumlarını ölçen, 5’li likert tipi derecelendirmeli bir ölçektir. Ölçeğin Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı .93 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerliği açılımlı faktör analizi, madde-toplam korelasyonları ve doğrulayıcı faktör analizi kullanılarak sağlanmıştır. Ölçeğin boyutları geleneksel namus anlayışı, eşitlikçi yaklaşım ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı olarak adlandırılmıştır. Bu boyutlar toplam varyansın %51.32’sini açıklamaktadır. Bu çalışmada Cronbach alfa iç tutarlık katsayıları geleneksel namus anlayışı için .88; eşitlikçi yaklaşım için .84 ve evlilik öncesi cinsellik/namus anlayışı için .92 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla ölçeğin kullanılması için gerekli güvenilirlik sağlanmıştır. KİNATÖ ile üniversite öğrencilerin kadına ilişkin namus anlayışı ile ilgili tutumlarının ölçülmesi amaçlanmıştır.

Kişisel Bilgi Formu: Katılımcıların yaş, eğitim durumu, sınıf düzeyi, okul bilgileri araştırmacılar tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılarak toplanmıştır.

Verilerin Toplanması ve Analizi

Verilerin toplanması aşamasında katılımcılara kartopu örnekleme yoluyla ulaşılmıştır. Çalışma grubuna dâhil olan tüm katılımcılara, tanıdıkları erkek üniversite öğrencilerinin araştırmaya dâhil olmaları için davette bulunmuş ve bu yolla 235 öğrenciden veri toplanmıştır. Pearson Korelasyon Katsayısının hesaplanması ve çoklu hiyerarşik regresyon analizleri için SPSS 23.0 paket programı kullanılmıştır. Sobel testi’nin uygulanmasında Preacher ve Leonardelli (2003) tarafından sağlanan çevrimiçi aracılık testi aracı kullanılmıştır.

Ele alınan bağımsız değişkenlerin bağımlı değişkeni yordama gücü çoklu hiyerarşik regresyon analizi ile saptanmıştır. Regresyon analizi öncesinde veri setinin regresyon analizine uygun olup olmadığı normallik, doğrusallık, çoklu bağlantılılık ve sabit varyans varsayımlarına bakılarak kontrol edilmiştir. Çalışma grubunun büyüklüğüne bakılarak (n= 235), her değişken için en az 10-15 ölçüm olması şartının (Morgan, Griego ve Gloeckner, 2001) sağlandığı söylenebilir. Çok yönlü uç değerlerin saptanması için Mahalanobis uzaklığı hesaplanarak, uç değer olarak belirlenen 12 veri analiz dışı bırakılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkilerin doğrusal olup olmadığına saçılma diyagramlarına bakılarak karar verilmiştir ve veri setinde doğrusallığı bozan veri olmadığına karar verilmiştir. Oto-korelasyon ise Durbin-Watson katsayısına bakılarak incelenmiştir ve katsayı 2.14 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla değişkenler arasında oto-korelasyon saptanmamıştır (Tabachnick ve Fidell, 2007). Çalışmada bağımlı ve bağımsız değişkenlere arasındaki ilişkilerin belirlenmesi amacıyla Pearson Momentler Çarpım Korelasyon Tekniği kullanılmıştır. Bağımsız değişkenler arasındaki ikili korelasyonlar incelendiğinde, en büyük değer .70 olduğu görülmektedir. Ayrıca tüm değişkenler için tolerans değerleri .20’den büyük ve Varyans Şişkinlik Değerleri (VŞD) 5’ten küçük olduğundan (Tabachnick ve Fidell, 2007), bağımsız değişkenler arasında çoklu bağlantılılık sorunu olmadığı söylenebilir. Öte yandan, bağımlı değişken

ile bazı bağımsız değişkenler arasında anlamlı ilişkiler kurulmadığı saptanmıştır. Buna dair bulgular Tablo 1’de sunulmuştur. Buradan hareketle, çoklu hiyerarşik regresyon analizine, bağımlı değişken ile anlamlı düzeyde korelasyonu olan “kadınlardan aşağı kalmak” ve “sert görünmeye yönelik tehdit” değişkenleri sırayla katılmıştır. Sert görünmeye yönelik tehdit değişkeninin erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin yordanmasında tam aracı değişken etkisi gösterdiği ise Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen üç aşamalı regresyon analizi ile ortaya konmuş ve aracılık etkisinin anlamlılığı Sobel testi ile doğrulanmıştır.

Bulgular

Bu kısımda ilk olarak yordayan ve yordanan değişkenler arasındaki korelasyon katsayıları ve betimsel istatistikler sunulmuştur. Ardından bağımlı değişkenin yordanmasına ilişkin sonuçlar tablolaştırılmıştır. Değişkenlere ilişkin korelasyon katsayıları ve betimsel istatistikler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Değişkenlere İlişkin Korelasyon Katsayıları Ve Betimsel İstatistikler

Değişkenler	1	2	3	4	5	6	7	Ort.	Ss.	Çarpıklık	Bastıklık
1. Erkek Topl. Cins. Rolü Stresi	1							82, 6	20, 7	-,05	-,12
2. Kadınlarda n aşağı kalmak	,23 *	1						40, 0	18, 5	,80	,06
3. Karar mercii otor. tehdit	-,03	,21* *	1					50, 3	6,8	- 1,9 7	5,6 0
4. Sert görünmeye yön. tehdit	,31 *	,54* *	,08	1				13, 7	6,1	,70	,47
5. Geleneksel namus anlayışı	-,07	-,58* *	-,10	-,39 *	1			36, 2	7,9	-,85	-,02
6. Eşitlikçi yaklaşım	,02	-,37* *	,07	-,25 *	,60 *	1		48, 1	7,0	- 1,2 2	,74
7. Evlilik ön. namus anlayışı	,02	-,51* *	-,25 *	-,32 *	,70 *	,65 *	1	17, 8	6,5	-,30	1,2 8

* $p < .000$, ** $p < .001$

Tablo 1’de görüldüğü üzere erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile kadınlardan aşağı kalmak ($r=,23$; $p<.000$) ve sert görünmeye yönelik tehdit ($r=,31$; $p<.01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmaktadır. Kadınlardan aşağı kalmak değişkeni ile karar mercii otoritesine tehdit ($r=,21$; $p<.001$) ve sert görünmeye yönelik tehdit ($r=,54$; $p<.000$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Kadınlardan aşağı kalmak değişkeni ile geleneksel namus anlayışı ($r=-,58$; $p<.000$), eşitlikçi yaklaşım ($r=-,37$; $p<.000$) ve evlilik öncesi namus/cinsellik anlayışı ($r=-,51$; $p<.000$) arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Karar mercii otoritesine tehdit ile evlilik öncesi namus/cinsellik anlayışı değişkeni arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($r=-,25$; $p<.000$). Geleneksel namus anlayışı ile sert görünmeye yönelik tehdit ($r=-,39$; $p<.000$), eşitlikçi yaklaşım ($r=-,32$; $p<.000$) ve evlilik öncesi namus/ cinsellik anlayışı arasında negatif yönde anlamlı ilişkiler bulunmaktadır. Geleneksel namus anlayışı ile eşitlikçi yaklaşım ($r=,60$; $p<.000$) ve evlilik öncesi namus/ cinsellik anlayışı arasında ($r=,70$; $p<.000$) pozitif yönde anlamlı ilişki bulunmaktadır. Son olarak evlilik öncesi namus/cinsellik ile eşitlikçi yaklaşım arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir ($r=,65$; $p<.000$). Dolayısıyla regresyon varsayımlarından biri olan yordanan değişken ile yordayan değişkenler arasında anlamlı ilişki bulunmasını şartını sağlayan “kadınlardan aşağı kalmak” ve “sert görünmeye yönelik tehdit” değişkenleri ile çoklu hiyerarşik regresyon analizi yapılmıştır. Bu analize ilişkin sonuçlar Tablo 2’de sunulmuştur. Ayrıca değişkenlere ilişkin betimsel istatistikler de incelenmiştir. Kline’a (2005) göre tek değişkenli normallik varsayımının sağlanması için ilgili değişkene ait çarpıklık ve basıklık değerlerinin sırasıyla $|3.0|$ ve $|10.0|$ ’u aşmaması gerekmektedir. Dolayısıyla değişkenlere ilişkin çarpıklık basıklık değerlerinin normal sınırlarda olduğu söylenebilir.

Tablo 2. Araştırma Değişkenlerine İlişkin Çoklu Hiyerarşik Regresyon Analizi Sonuçları

Değişken	Model	Yordayan Değişken/ler	B	SEB	β	t	p	F Değişim	R	R ²
ETCRS*	1	Kadınlardan aşağı kalmak	,26	,07	,23	3,58	,000**	12,84	,23	,05
	2	Kadınlardan aşağı kalmak	,10	,08	,09	1,22	,223	12,85	,32	,10
		Sert görünmeye yönelik tehdit	,88	,25	-,26	3,50	,001***			

*Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi; ** $p<.000$, *** $p<.001$

Yapılan çoklu hiyerarşik regresyon analizi sonunda, kurulan her iki modelin de anlamlı olduğu bulunmuştur. Birinci basamakta erkeklığe yönelik tehdit algılamının boyutlarından biri olan kadınlardan aşağı kalmak değişkeninin tek başına erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi değişkeninin toplam varyansının %0,5’ini açıkladığı ve modelin anlamlı olduğu görülmektedir ($F(1, 235) = 12,84$, $p<.000$). İkinci basamakta

modele sert görünmeye yönelik tehdit değişkeni eklenmiştir ve bu değişkenin modele olan katkısının anlamlı olduğu görülmüştür ($F(2, 235) = 12,85, p < .000$). Bu iki değişken birlikte toplumsal cinsiyet rolü stresinin %10'unu açıklamaktadır. Öte yandan, kadınlardan aşağı kalmak değişkeni bağımsız olarak analize alındığında anlamlı bir yordayıcı iken ($\beta = .23, p < .000$); modele sert görünmeye tehdit değişkeni eklendiğinde anlamlı bir yordayıcı olmaktan çıktığı görülmüştür ($\beta = .09, p > .05$). Bu bulguya bakılarak sert görünmeye yönelik tehdit değişkeninin aracı etkisi olabileceği düşünülmüştür.

Aracılık Etkisinin Testi

Aracılık etkisinin test edilmesi için Baron ve Kenny (1986) tarafından önerilen üç aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır. Baron ve Kenny (1986) tarafından önerildiği üzere, bir değişkenin aracı etkisini ortaya çıkarmak için üç regresyon denklemi sağlanmalıdır: (1) Birinci denklemde bağımsız değişken (kadınlardan aşağı kalmak) aracı değişken (sert görünmeye yönelik tehdit) üzerinde etkili olmalıdır (2) İkinci denklemde bağımsız değişken (kadınlardan aşağı kalmak) bağımlı değişken (erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi) üzerinde etkili olmalıdır (3) Üçüncü denklemde ise aracı değişken (sert görünmeye yönelik tehdit) regresyon analizine dâhil edildiğinde, bağımsız değişkenin (kadınlardan aşağı kalmak) bağımlı değişken (erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi) üzerindeki regresyon katsayısı düşerken, aracı değişkenin de (sert görünmeye yönelik tehdit) bağımlı değişken (erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi) üzerinde anlamlı bir etkisi olmalıdır.

Bu doğrultuda ilk aşamada kadınlardan aşağı kalmanın sert görünmeye yönelik tehdit üzerinde etkili olup olmadığı incelenmiştir ve kadınlardan aşağı kalma değişkeninin sert görünmeye yönelik tehdidi pozitif yönde anlamlı olarak etkilediği bulunmuştur ($\beta = .54, p < .000$). İkinci aşamada ise, kadınlardan aşağı kalmanın erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi üzerinde etkisinin olup olmadığı incelenmiştir ve pozitif yönde anlamlı bir etkisi olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($\beta = .23, p < .000$). Son aşamada ise sert görünmeye yönelik tehdit değişkeni ikinci basamakta regresyon analizine dâhil edilmiştir ve kadınlardan aşağı kalmanın erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi üzerinde standardize edilmiş regresyon katsayısı düşerek anlamsız hale gelmiştir ($\beta = .09, p > .05$). Ayrıca sert görünmeye yönelik tehdidin erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi üzerinde anlamlı bir etkisi olduğu gözlenmiştir ($\beta = -.26, p < .000$). Analiz sonucunda bağımsız değişkenin katsayısında düşüş olması kısmi aracılık etkisini, ilişkinin anlamının ortadan kalkması ise tam aracılık etkisine kanıt olarak gösterilebilir (Baron ve Kenny, 1986). Ancak bu etkinin anlamlılık düzeyinin tespit edilmesi gerekmektedir. Sobel (1982) bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerinde dolaylı etkisinin anlamlılığının hesaplanması için "Sobel Testi"ni önermiştir. Gerçekleştirilen Sobel Testi'ne göre (Pearcher ve Leonardelli, 2003) sert görünmeye yönelik tehdidin aracılık rolü anlamlıdır (Sobel $z = 4.39, p < .001$). Dolayısıyla kadınlardan aşağı kalmanın erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi üzerindeki etkisinde sert görünmeye yönelik tehdidin tam aracılık rolüne sahip olduğu Sobel testi ile doğrulanmıştır.

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu çalışmada, erkek toplumsal cinsiyet stresi ile çeşitli değişkenler arasındaki ilişkiler ve onu yordayan değişkenler incelenmiştir. Çalışmada elde edilen ilk bulgu,

erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile erkeklığe yönelik algılanan tehdidin alt boyutlarından olan kadınlardan aşağı kalmak ve sert görünmeye yönelik tehdit arasında anlamlı bir ilişki oluşudur. Bir başka deyişle, “erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi” bir yapı olarak düşünülürse, kadınlardan aşağı kalmama ve sert görünme konusunda hissedilen baskı, bu yapının unsurlarındandır.

İlk bulguya bakıldığında, erkeklığe yönelik algılanan tehdidin alt boyutları olan kadınlardan aşağı kalmak ve sert görünmeye yönelik tehdit alt boyutlarının anlamlı yordayıcılar olduğu görülmektedir. Türkiye’de yürütülen bir başka çalışmada da (Bayar, Haskan Avcı ve Koç, 2018) kadınlardan aşağı kalmak ve sert görünmeye yönelik tehdidin erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki kurduğu ortaya konmuştur. Eisler ve Skidmore da (1987) kadınlardan aşağı kalmanın erkeklerin stresini etkilediğini belirtmektedir. Ayrıca kadınlardan aşağı kalmak değişkeninin içeriği incelendiğinde “Hesabı eşinizin/sevgilinizin ödemesi”, “Oyunda bir kadına mağlup olmak”, “Eşinizin/sevgilinizin sizden daha eğitilmiş olması”, “Dikiş dikmek” gibi aile hayatına ve sosyal hayata dair, geleneksel bakış açısında kadınların yapmasının hoş karşılandığı görevler veya yine geleneksel düzeyde kadınların üstlenmesi hoş karşılanmayan roller üstlenmesine ve başarılar elde etmesine dair maddeler içerdiği görülmektedir. Bu noktada, kadınlardan aşağı kalmanın erkek toplumsal cinsiyet rolü stresini anlamlı şekilde yordamasının beklenen bir sonuç olduğu söylenebilir. Elbette, bu toplum baskısı ile ilişkili düşünülmelidir. Ataerkil toplum erkekten, kadından üstün olmasını ve geride kalmamasını beklemektedir. Hegemonik erkeklik penceresinden bakıldığında, bir kadına mağlup olmak “yeterli bir erkek” olmamakla eşleştiriliyor bile olabilir. Zira, Connell’in (1989) öne sürdüğü bu yaklaşıma göre, tüm dünyada işleyen bir ‘küresel cinsiyet düzeni’ bulunmakta ve bu düzenin temel dayanağı erkeklerin kadınlardan daha güçlü olması, onları boyunduruk altına alması, tahakkümü altında tutmasıdır. Bu küresel yapı içindeki her toplum, kendi özel tarihsel koşullarıyla şekillenen, ancak gene erkeklerin kadınlardan üstünlüğünü muhakkak öngören, bu dengesizliği gözetken farklı, o topluma ait ‘cinsiyet düzenleri’ geliştirmektedir. Toplumsal yapı içindeki çeşitli kurumlar da (aile, okul, devlet, siyaset, ordu, ekonomi, popüler kültür, sokak, din vb) aynı temel prensibi gözeterek kendi ‘cinsiyet rejimleri’ni oluşturmakta, bu rejim dolayısıyla, erkekleri kadınlardan üstün tutarak, ayrıcalıklı kabul ederek işlemektedir (Özbay, 213).

Türkoğlu’nun (2013) çalışmasına göre erkeklığe yönelik tehdit algılayan erkeklerin geleneksel toplum düzeninde kendilerini kadınlardan aşağı algıladıklarında aile reisi konularına saldırı hissetmektedirler ve de erkeklığe yönelik tehdit algılayan erkeklerin eşlerine veya sevgililerine daha sık fiziksel ve psikolojik şiddet uyguladıkları belirtilmiştir (Türkoğlu, 2013). Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin de bir sonucu partnere karşı şiddettir (Copenhaver, Lash ve Eisler, 2000). Dolayısıyla kadınlardan aşağı kalmak ile erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin ilişkili olması beklenen bir sonuçtur. Bunun yanında sert görünmeye yönelik tehdit alt boyutunda ise “Eşinizin/sevgilinizin başkalarının yanında size fazla ilgi göstermesi”, “Başkalarının yanında eşinize/sevgilinize fazla ilgi göstermek” gibi maddeler yer almaktadır. Bu maddeler de daha çok “eş/sevgili” ve ortamda bulunan “diğer insanlar”ı içermektedir ve temelde erkeklerin hassas yönlerini ve duygularını dışa vurmasına vurgu yapmaktadır. Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresinin bir yönü de erkeklerin hassas davranmaya direnmesi ile ilgilidir (Eisler ve Skidmore, 1987). Dolayısıyla, bu değişkenin de erkek

toplumsal cinsiyet rolü stresini yordaması beklendik bir sonuçtur. Atay'a (2017) göre, erkeğin kadından üstünlüğü ve "hassas" olmamaya yönelik hissettiği baskı tarım dönemine kadar uzanmaktadır. Atay'a (2017) göre, tarım öncesi avcı toplayıcı toplumlarda cinsiyet eşitsizliği söz konusu olmayıp tarımın keşfedilmesiyle birlikte erkek, kas gücü nedeniyle tarla sürme görevini üstlenmiş ve kadının görevleri ev içiyle sınırlanmıştır. Benzer şekilde toprağı elde tutmak için verilen mücadeleler askerleri, yani erkekleri daha da ön plana çıkarmıştır. Kadın, bu gibi sebeplerle yaygın kültür içerisinde ikincil konuma itilmiş; doğayı tarımla alt eden erkek, eve gittiğinde de kadını "ezmeye" başlamıştır. Biyolojik olarak erkek cinsiyetiyle doğmak, 'erkek' olarak kabul edilmek için yeterli olmamış; erkekler, cinsiyetleriyle bütünleşmek için şefkat duygularını hapsedmeyi öğrenip; halen devam eden sert, saldırgan, öfkeli, uzlaşmaz tutumlarını takınmışlardır. 'Erkeklik', erkeğin toplumsal yaşamda nasıl düşünüp davrandığını belirleyen ve ondan salt erkek olduğu için beklenen rolleri ve tutumları içeren bir pratikler toplamı haline gelmiştir. Bu süreçte kadınlar da duygusallık, dürtüsellik ve akıl dışılık gibi özelliklerle anlir hale gelmiş; hatta yok sayılmaya başlanmışlardır. Öyle ki, erkek cinsiyetine vurgu yapan İngilizce'deki 'man'kind ve Türkçe'deki 'insan'oglu' kelimeleri, insanlığın genelini nitelemek için kullanılmaya başlanmıştır.

Kadınlardan aşağı kalmanın tek başına anlamlı bir yordayıcı oluşu, toplumsal cinsiyet rolü stresinin kadınlardan aşağı kalma tehdidinden etkilendiğini göstermektedir. Öte yandan sert görünmeye yönelik tehdit ile birlikte ele alındığında cinsiyet rolü stresini yordayan anlamlı bir değişken olmayı sürdüremeyişi, sert görünmeye yönelik tehdidin aracı bir değişken olduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile erkeklerin toplumsal cinsiyet rolü stresi yüksekse, sert görünmeye yönelik tehdit algısının da yüksek olması ile birlikte kadınlardan aşağı kalma tehdidini yaşadıkları söylenebilir. Kadınlardan aşağı kalma değişkeni tek başına düşünülduğünde erkekleri sosyal bağlamdan kopuk bir şekilde etkilemeyebilir. Bir örnekle açıklanmak istenirse, bir erkeğin eşinden daha az para kazanması bunu başkalarıyla paylaşmadığı sürece sorun teşkil etmeyebilir. Veya sosyal bağlam dışındayken (veya diğer ikili ilişkilerde) erkekliği kanıtlama ihtiyacının daha az olmasından dolayı onu sert görünmeye yönelik tehdit kadar etkilemiyor olabilir. Oysa sert görünmeye yönelik tehdit değişkeni erkeklerin özellikle sosyal ortamlarda duygusal yönlerini ortaya çıkarmalarıyla ilişkilidir ve bunu yapmak erkek olmakla ilgili yaşanan toplumsal cinsiyet rolü stresi üzerinde daha çok etkiye sahip olabilir.

Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile erkekliğe yönelik algılanan tehdidin alt boyutlarından olan karar mercii otoritesine tehdit ve kadına ilişkin namus anlayışının alt boyutları olan geleneksel namus anlayışı, eşitlikçi yaklaşım ve evlilik öncesi namus/cinsellik anlayışı değişkenleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olmaması da çalışmanın diğer bulguları arasındadır. Erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile anlamlı bir ilişki kurmayan "karar mercii otoritesine yönelik tehdit" değişkeni düşünülduğünde anlamlı ilişki kurulmamasının bir nedeninin veri setinin özelliği olabileceği kanısına varılmıştır. Veri seti bazı kaynaklara göre normal dağılım varsayımını karşılarsa da (Kline, 2005), bazı kaynaklara göre (Field, 2009) basıklık katsayısının 5,60 ile üst sınırı aşmış olabileceği görülmektedir. Araştırma kapsamına alınan çalışma grubunun özellikleri düşünülduğünde, katılımcıların yaş ortalaması yaklaşık 22 olan üniversite öğrencileri olduğu görülmektedir. Oysa alt ölçekte

“Eşinizden ve çocuklarınızdan saygı görmemek”, “Eşinizin/sevgilinizin, çalışmıyor oluşunuzu sıklıkla gündeme getirmesi” gibi maddeler bulunmaktadır. Katılımcı erkekler üniversite öğrencisi olduğundan, yetişkinlik yaşamlarına ilişkin kararlarda aktif olmayabilirler. Tüm bunlar veri setinin dağılımını ve dolayısıyla bağımlı değişken ile olan ilişkisini etkilemiş olabilir. Buradan hareketle farklı özellikteki gruplardan toplanacak veriler kullanılarak bu kavram üzerinde tekrar çalışılması gerekmektedir.

Çalışma kapsamında elde edilen bulgulardan biri de erkek toplumsal cinsiyet rolü stresi ile kadına ilişkin namus anlayışının “geleneksel anlayış”, “eşitlikçi anlayış” ve “evlilik öncesi namus/cinsellik anlayışı” boyutları arasında anlamlı bir ilişkinin bulunmamasıdır. Bu durumun nedenleri düşünüldüğünde, her üç boyutun da erkeklerle değil, kadınlarla ilgili algılanıyor olabileceği tahmin edilmektedir. Bir diğer ifadeyle, bu üç boyut erkeklerden çok kadınlarla ilişkilendiriliyor ve kadınlar üzerinde stres yaratıyor olabilir. Nitekim Türkiye’de namus ve namussuzluğun katı bir biçimde kadınlara atfedildiği görülmektedir (TBMM Araştırma Komisyonu Raporu, 2005; Bora ve Üstün, 2008; Yirmibeşoğlu, 2007).

Bu çalışmanın çeşitli sınırlılıkları da mevcuttur. Öncelikle çalışmada kullanılan ölçme araçları kendini anlatma (self-report) şeklindedir. Dolayısıyla çalışma sonuçları katılımcıların kendilerini ne denli doğru yansıttıklarına bağlıdır. Bunun yanı sıra, çalışmada elde edilen bulgular doğrultusunda ele alınan erkeklik yalnızca erkek üniversite öğrencilerin görüşleri üzerinden yorumlanmıştır. Üniversite dönemi, erkeklerin genç oldukları ve toplumsal karşılaşmaların bir kısmını (askerlik gibi) henüz yaşamadıkları bir dönem olup deneyim bakımından yetişkinliğe görece sınırlıdır. Bunun yanı sıra üniversite öğrencilerinin eğitim düzeyinin görece yüksek oluşu, toplumun aynası olamayacaklarını düşündürülebilir. Ayrıca, araştırma sınırlı sayıda erkek öğrenciyi içermektedir. Elde edilen bulgular yalnızca benzer katılımcı gruplarına genellenebilir. Yeni araştırmalarda bu gibi sınırlılıklara dikkat edilerek, bulguların nitel verilerle desteklenmesi önerilebilir. Genel anlamda ise, toplumsal cinsiyetin Atay’ın (2017) da sözünü ettiği gibi en çok erkekleri ezdiğinden hareketle, toplumsal cinsiyetin bir “kadın sorunu” olmadığını anlaşılmasına ve toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlamaya yönelik politikalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Kaynaklar

- Atay, T. (2017). Çin İşi Japon İşi: Cinsiyet ve Cinsellik Üzerine Antropolojik Değiniler, İletişim Yayıncılık, İstanbul.
- Bayar, Ö., Haskan Avcı, Ö. ve Koç, M. (2018). Erkek Toplumsal Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği’nin (ETCRSÖ) geliştirilmesi: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Fakültesi Dergisi, 18(1): 57-76.
- Connell, R. W. (1989). Gender and Power, Stanford University Press Stanford.
- Copenhaver, M. M., Lash, S. J., & Eisler, R. M. (2000). Masculine gender-role stress, anger, and male intimate abusiveness: Implications for men's relationships. Sex Roles, 42(5-6): 405-414.
- Demren, Ç. (2003). Erkeklik, ataerkillik ve iktidar ilişkileri. Hacettepe Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi, Erişim tarihi: 05.09.2017. <http://www.huksam.hacettepe.edu.tr/erkek.htm>.

- Eisler, R. M., & Skidmore, J. R. (1987). Masculine gender role stress: Scale development and component factors in the appraisal of stressful situations. *Behavior Modification*, 11(2): 123-136.
- Eisler, R. M., Skidmore, J. R., & Ward, C. H. (1988). Masculine gender-role stress: Predictor of anger, anxiety, and health-risk behaviors. *Journal of Personality Assessment*, 52(1): 133-141.
- Eisler, R.M., Skidmore, J.R., & Ward, CM. (1988). Masculine Gender-Role Stress: Predictor of Anger, Anxiety, and Health Risk Behaviors. *Journal of Personality Assessment*, 52: 133-141.
- Erdol, T. A. ve Gözütok, D. F. (2017). Ortaöğretim öğrencileri için toplumsal cinsiyet eşitliği öğretim programı ihtiyaç analizi: (bir anadolu lisesi örneği). *Eğitim ve Bilim*, 42, 39-65.
- Field, A. P. (2009). *Discovering Statistics Using SPSS*, England: SAGE, London.
- G.A. Morgan, O.V. Griego, & G.W. Gloeckner. (2001). *SPSS for Windows: An Introduction to Use and Interpretation in Research*, Lawrence Erlbaum Associates, London.
- Gilmore, D. D. (1990). *Manhood in the Making: Cultural Concepts of Masculinity*. Yale University Press, London.
- Gürsoy, E. ve Arslan, H. (2011). Üniversite öğrencilerinde Kadına İlişkin “Namus” Anlayışı Tutum Ölçeği (KİNATÖ) geçerlilik ve güvenilirlik çalışması. *Sağlık ve Toplum*, 21(3): 28-37.
- Howson, R. (2006). *Challenging hegemonic masculinity*. London and NewYork: Routledge.
- Judd, C. M., & Kenny, D. A. (1981). Process analysis: Estimating mediation in evaluation research. *Evaluation Research*, 5, 602-619.
- Kline, R. B. (2005). *Principles and Practice of Structural Equation Modeling* (2nd ed.). Guilford, New York.
- Kömürçü, N., Yıldız, H., Toker, E., Karaman, Ö. E., Koyucu, R. G., Durmaz, A., ve Aydın, N. (2016). Hemşirelik ve ebelik öğrencilerinin toplumsal cinsiyet rolleri ve kadına ilişkin namus anlayışları ile ilgili tutumları. *Uluslararası Hakemli Kadın Hastalıkları ve Anne Çocuk Sağlığı Dergisi*, 5, 1-22.
- McDermott, M. J., Tull, M. T., Soenke, M., Jakupcak, M., & Gratz, K. L. (2010). Masculine Gender Role Stress and Posttraumatic Stress Disorder Symptom Severity Among Inpatient Male Crack/ Cocaine Users. *Psychology of Men & Masculinity*, 11, 225-232.
- Nagel, J. (1998). Erkeklik ve milliyetçilik: Ulusun inşasında toplumsal cinsiyet ve cinsellik. (Çev. Aksu Bora), A. G. Altınay (Ed.), *Vatan, Millet, Kadınlar*, 58-94. İletişim Yayınları, İstanbul.
- Oktan, A. (2008). Türk sinemasında hegemonik erkeklikten erkeklik krizine: Yazı-tura ve erkeklik bunalımının sınırları. *Selçuk İletişim*, 5(2): 152-166.
- Okyay, G. (2007). *Women victimization: In the case of family honor in Turkey*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özbay, C. (2013). Türkiye’de hegemonik erkekliği aramak. *Doğu Batı*, 63: 185-204.

- Preacher, K. & Leonardelli, G. (2003). Calculation for the Sobel test: An Interactive Calculation Tool for Mediation Tests. Url: <http://www.unc.edu/preacher/sobel/sobel.htm>, Erişim tarihi: 29.09.2017.
- Sauer, M.K. (1992). The Role Of Masculine Gender Role Stress in Expressivity and Social Support Network Factors. Unpublished doctoral dissertation, Virginia Polytechnic Institute and State University, Blacksburg, VA.
- Sobel, M. E. (1982). Asymptotic confidence intervals for indirect effects in structural equations models. In S. Leinhardt (Ed.), *Sociological methodology 1982* (pp. 290-312). San Francisco: Jossey-Bass.
- TBMM Araştırma Komisyonu Raporu (2005). Dönem Töre ve Namus Cinayetleri ile Kadınlara ve Çocuklara Yönelik Şiddetin Sebeplerinin araştırılarak alınması Gereken Önlemlerin Belirlenmesi. Erişim tarihi: 08.10.2017, <https://www.tbmm.gov.tr/sirasayi/donem22/yil01/ss1140m.htm>.
- Thompson, E. H. & Pleck, J. H. (1986). The Structure of Male Role Norms. *American Behavioral Scientists*, 29: 531-543.
- Türkoğlu, B. (2013). Violence as a way of reconstructing manhood: The role of threatened manhood and masculine ideology on violence against women. Unpublished Thesis. Middle East Technical University, The Graduate School of Social Sciences, Ankara.
- Yirmibeşoğlu, V. (2007). Töre ve Namus Gereğiyle İşlenen Cinayetler. *Toprağa Düşen Sevdalar*, Mega Basım, İstanbul.
- Zeybekoğlu, Ö. (2010). Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında Türk toplumunun erkeklik algısı. *ETHOS: Felsefe ve Toplumsal Bilimlerde Diyaloglar*, 3(1): 1-14.